

SZÉLESNÉ DR. FERENCZ EDIT:

Individuálpszichológiai szemléleti alap a bátorító neveléshez

Absztrakt

A tanulmány bemutatja az individuálpszichológia alapelveit és szemléletét azzal a céllal, hogy érzékeltesse a mélylélektani elmélet szerepét a pozitív pszichológiai irányzat kialakulásában. A holisztikus emberkép, a finalitás elve, a kompenzáció funkciójának értelmezése, a fölényretörékvés motívumának magyarázata, a közösségérzés szerepének felismerése, az életstílus szubjektív sémájának a felfedezése adják azokat az értékeket, melyekkel az adleri koncepció hozzájárult a lelki egészség megóvását kutató elméletekhez. Az individuálpszichológia alapjain nyugvó bátorító pedagógia a személyiség erőforrásaira, kreativitására építve igyekszik a fejlődéshez, a konstruktív együttműködéshez az irányt megadni és az intervenciókat meghatározni, így a pozitív pedagógiához járul hozzá.

A mélylélektani iskolákon belül az Alfred Adler által alapított individuálpszichológia irányzata születésének pillanatától kezdve az oktatás, a nevelés és a pszichoterápia területeit integratívan szemlélte és céljaként a promóciót és a pimer prevenciót jelölte meg, felelősséget vállalva és elköteleződve ezáltal a személyiség- és közösségfejlesztés irányába.

Az individuálpszichológia személyiségelméletével, pszichoterápiás gyakorlatával és a kidolgozott bátorító pedagógia elveivel és módszertanával hozzájárult a humanisztikus pszichológiában és a pozitív pszichológiában megjelenő pszichológiai paradigmaváltáshoz.

A pozitív pszichológia Antonovsky (1989) salutogenetikus modelljére építve „az erények és erősségek vizsgálatán túl azon személyiség komponensek tanulmányozására összpontosít, amelyek a stresszel és megterheléssel szembeni küzdelemben szavatolják az egyén megküzdési hatékonyságát és eredményességét.” (Oláh, 2004, 45.)

A nevelés szerepét hangsúlyozva „a pozitív pszichológia azt szeretné elérni, hogy a büntetésre építő praktikák helyett a pozitív emóciók kifinomult alkalmazása jellemezze azt a folyamatot, amit személyiségformálásként ír le a pedagógia.” (Oláh, 2004, 45.)

Hamvai és Pikó szerint a pozitív pszichológiai megközelítés következményeként a pozitív pedagógia jelent meg: „Számos humán erősséget, protektív faktort és fejlődési potenciált azonosítottak, amelyek a boldog iskolai élet és a megfelelő fejlődés egy fontos alapjául szolgálhat. Továbbá ezek a jellemzők – és még pontosabban a mögöttük lévő mechanizmusok – protektív faktorok és így iskolai intervenciók, és preventív programok célpontjai lehetnek. ...Ahogy hangsúlyozzuk, ezeknek az intervencióknak a legfőbb célja nem az, hogy problémamentes fiatalok legyenek, hanem, hogy vezérfonalat adjanak a gyermekeknek és serdülőknek, hogy könnyebben nézzenek szembe a kihívásokkal.” (Hamvai, Pikó, 2008, 88.)

Ez teljes mértékben egybeesik azzal az individuálpszichológiai elképzeléssel, mely szerint a nevelés feladata, hogy a gyermeket felkészítse az *életfeladatokkal* (társadalmi, egzisztenciális, partnerkapcsolati) való aktív megküzdésre.

„Az individuálpszichológia olyan nevelői szemléletet ígér, amely a személyiséget egységes egészként kezeli, amely szerint az egészséges személyiségnek megfelelő önbizalommal, bátorsággal kell rendelkeznie az életben való boldoguláshoz, és amely szerint segítséggel feldolgozhatók a kisebbségi érzésből fakadó elbátortalanodások.” (Brezsnyánszky, 1998. 8.)

Ennek a szemléletnek az elsajátítása adja az alapot a bátorító pedagógiához.

Az individuálpszichológia alapelvei megérthetőek Alfred Adler egyik jeles követőjének, Victor Louisnak (1975) az összefoglalásából:

1. Az ember egy egység. Az egyént az eredeti értelme alapján "oszthatatlanként" kell értelmezni, innen az Adler által választott név: individuálpszichológia. Ez az elv hangsúlyozza a *test-lélek-szellem egységét*, a test és lélek közötti kapcsolatot, kölcsönhatást.

2. Az ember egészében egy bizonyos cél irányában mozog. Freud felfedezte, hogy semmilyen pszichológiai mozgás sem történik véletlenül, hanem meg kell lennie az okának, Adler ezt a felfedezést azzal egészítette ki, hogy minden pszichológiai mozdulat egy célt is követ. Ez a célra irányított megfigyelési mód a pszichológiai diagnosztikában és a terápiában is rendkívül eredményesnek bizonyul.

3. Minden élőlény rendelkezik egy funkciós potenciállal, ami működésében növekszik.

4. Az ember az önmegvalósítás felé törekszik. A személyes határokat úgy próbáljuk elérni, hogy átlépünk rajtuk, -transzcendentáljuk, így alkotó konstrukció jön létre. Hasonló alaphipotézist találunk Jungnál is az individuáció fogalom alatt. Az önmegvalósítás célja a végtelenben van

és Adler az ez utáni vágyat, törekvést, az ember teljesség felé vezető saját céljának nevezi. Egy ilyen cél elérhetetlenségének belátásával mutatkozik meg a kiegyensúlyozott ember, aki e körülmény ellenére is kitart a cél felé vezető úton. Az önmegvalósítás csak az Én és a Te kölcsönös viszonya esetén, vagy az összetartozás alapjain strukturált csoporton belül képzelhető el.

5. *Az ember társas lény.* Eltekintve a biológiai szinteken vívott küzdelmeiktől a faj- és osztályképző törekvésektől, mindenekelőtt az ember az, aki szellemi és lelki értelemben egy szociális lényt jelöl. A közösséget így egyben, létének eszközeként és céljaként is felfoghatjuk.

Az adleri elképzeléshez hozzátartozik a *szociális egyenértékűség*, ami azt jelenti, hogy "minden ember egyenértékű, egyik ember sem értékeesebb, mint a másik, a gazdagsága, hatalma, előkelő származása, bőrszíne, neme, vallási hovatartozása, egészsége, vagy szépsége miatt. A szociális egyenértékűség már az emberré válással megadatott; ez teljesítménnyel vagy tudással nem szerezhető meg. Az emberek közötti értékkülönbség önkényes feltételezéseken alapul." (Wörterbuch der IP, 1985, 410.) Tehát ez azt jelenti, hogy minden embert elfogadunk olyannak amilyen.

Továbbgondolva az individuálpszichológiai téziseket, eljutunk ahhoz a megállapításhoz, mely szerint az *ember egy döntést* hozó lény. Az ember természetesen külső és belső hatásoknak van kitéve, de nincs meghatározva, hogy az individuum, hogyan foglal állást, hogyan dönt az adottságoknak a figyelembevételével. Ezt a hajlamok, ösztönök kauzálisan nem határozzák meg. Ebből logikusan következik az az elképzelés, hogy az ember *felelős a tetteiért*. Megvan a döntésével a lehetősége arra, hogy értékeljen, reflektáljon, a következményeket felismerve, szabadsága birtokában vállalja azokért felelősséget.

A koncepció részletesebb kifejtése a pozitív pszichológiai irány hangsúlyozásával történik.

Célszerűség

Az individuálpszichológia elképzelése szerint az ember magatartásának nem csak az okát, hanem a célját is meg kell érteni. Lényeges azt a kérdést vizsgálni, hogy egy bizonyos magatartás, lelki esemény *mire való*. Ez jelenti az individuálpszichológia finális, ill. teleológiai szemléletmódját.

H. L. és R. R. Ansbacher (1956), a célszerűséget a következőként sorolja az individuálpszichológia alapelvei közé: "Az emberi törekvés irányát az egyén sajátos, egyedül

reá jellemző célja vagy én-ideálja szabja meg, amelyet ugyan befolyásolhatnak biológiai vagy környezeti tényezők, de végső soron az egyén hozza létre, mint eszmét, vagyis fikciót. Az egyéni cél meghatározó okká, végső, független változóvá válik". (Szilágyi, 1979, 61.)

Az ember követi azt a célszerűséget, amelyet a jellemének kialakulása folyamán ért eseményeken alapulva szerzett, úgy, mintha egy vezérfonálra lenne kötve. Célszerűsége annál inkább tudattalan marad, minél privátlogikusabb¹, minél jobban eltér a valóságtól, így bizonyos körülmények között érthetetlenek lehetnek számára a lépések - amit célszerűségének vezérfonalán tesz. Ekkor lép fel az okok keresésének igénye és az ember minden oldalról indoklásokat hoz, amelyek segítségével saját magának próbálja a valóságnak nem megfelelő cselekvését, gondolkodását, érzéseit legitimizálni.

A reális, emberségesen-szociális és kultúrtörténetileg strukturált személyes célszerűségnek nincs szüksége arra, hogy a tudattalanba rejtse önmagát. Tudatos viselkedési-, ill. életcélként jelenik meg és a kiegyensúlyozott személyt jellemzi.

Célszerűsége, tehát azt a célirányos magatartás érthető, amely tudatosan vagy tudattalanul magába foglalja az ember összes mozdulatát úgy, mint gondolatait, szándékait és ami szenvedélyeit is elárulja. Ezen belül az embernek széles és szabad döntési- és választási lehetősége van.

Adler gondolatát idézve, válhat még világosabbá ez a szemlélet: "Az ember lelki életét tehát cél határozza meg. Senki sem gondolkozhat, érezhet, akarhat, még csak nem is álmodhat anélkül, hogy annak tárgyát egy előtte lebegő cél meg ne határozná, ne tétélezné fel, meg ne szorítaná és ne irányítaná. Az individuálpszichológia az emberi lélek minden jelenségét úgy fogja fel, mintha valamely célra irányulna." (Adler, 1927, 26.)

Főlényre törekvés

Feltételezhető, hogy az embernek, mint mindennek a természetben, van egy belső törekvése a kibontakozásra és tökéletesedésre, míg a halál által a nagyobb folyamatba, az ökológiai-kozmikus rendszerbe visszatér. Ezen alaptörekvés mellett Adler a "hozzátartozni akarás"-t, mint társadalmi törekvést tartja fontosnak, ami továbbgondolva megfelelhet a csoportból, vagy átlagból való kiemelkedni akarásnak. (H.L. és R.R. Ansbacher, 1972) Ez a

¹privátlogikus = az ember cselekvései mögötti tervek, célok, elvárások, amelyek nem tudatosak. Magában foglalja: az életstílus távlati céljait, az adott szituáció közvetlen céljait, a gondolkodás egy formáját (rejtett okot). Györyné, (1993)

'kiemelkedni vágyás' nem azonos Jung és Erikson individualizációs folyamatával, de hasonlít Jung "önmagam" fogalmához és Goldstein "önmegvalósítás" fogalmához. Önmagunk teljes "befejezését" jelenti.

Ez olyan törekvés, ami megfigyelhető a nagyon korai gyermekkorban, különösen ha testvérek is vannak. Csodálkozva állítja sok szülő, hogy a második gyermekük lényeges jellemvonásaiban és képességeiben különbözik az elsőtől, vagy több gyermek esetén az előzőtől. A gyerekeknek szüksége van arra, hogy mássága révén, az összes többitől elkülönüljön. Ebben a felülemelkedés törekvésének vonala írható le, amit Adler így fogalmazott meg: "A gyermek éppúgy, mint a felnőtt, többet akar elérni bárki másnál. Fölényre törekszik, hogy az megadja és megőrizze számára mindazt a biztonságot és alkalmazkodást, melyet céljában már eleve kitűzött." (Adler, 1927, 30.) Itt nem biológiai-, genetikai folyamatról, hanem kizárólag pszichológiai folyamatról van szó.

H. L. és R. R. Ansbacher (1956) a fölénretörekvést is az embert mozgató dinamizmusok közé sorolja: "Minden emberi cselekvés mögött található egy alapvető dinamikus erő: a törekvés egy átért "mínusz helyzetből", valamilyen "plusz helyzet" felé, a kisebbségi érzésből a magasabbrendűség, a tökéletesség, a totalitás felé." (Szilágyi, 1979, 61.)

Adler ezt így fogalmazza meg 1930-ban: "Minden lélektani jelenség mögött világosan kezdtem látni a fölénre-törekvést. Ez a fizikai fejlődéssel párhuzamosan halad, és voltaképpen magának az ember életének egyfajta belső szükséglete. Az élet problémáinak mindenféle megoldása itt gyökerezik, megjelenési formája pedig az a mód, ahogyan mi ezeket a problémákat kezeljük. Minden tevékenységünk ennek van alávetve, miközben hódításra, biztonságra, gyarapodásra törekszünk, akár jó, akár rossz irányban. A mínusz örökké ostromolni fogja a pluszt. Az alulról felfelé törekvés kényszere sohasem szűnik meg. Akármiről álmodoznak is filozófusaink, és pszichológusaink: önvédelemről, örömeletről, vagy kiegyenlítődésről, mindez nem más, mint pusztán képesség, a nagy felhajtóerő kifejezésnek a kísérlete". (in. Hall - Lindzey, 1970)

Adler elképzelésében, ez a fölénretörekvés, a tökéletességre törekvést jelöli meg, s a fogalom megszületése az "agressziós ösztön" elméletéből alakult. Arató és Kiss lényegesként említi, hogy Adler az agressziós ösztön nemcsak ártani tudó jellegét írja le, hanem az aktiváló - a fejlődést szolgáló - hajtóerő lehetőségét is megmutatja benne. (Arató - Kiss, 1991)

Életünk során "a fölény megszerzésére irányuló törekvés változatlan marad, minél egészségesebb és normálisabb az ember, annál találékonyabb, ha arról van szó, hogy tevékenysége számára új utakat keressen..." (Adler, 1931, 51.)

Adler tehát, a fölénytörekvést veleszületett hajtóerőként értelmezi, az önkiteljesedésre való igény energiájaként. Ez, az emberben immanensen meglévő dinamizmus, a gyermekkorban kialakított céloknak megfelelően, egészséges- és patológikus utakon viheti a személyiséget célja megvalósítása, az önkiteljesedés felé. Az egészséges úton való haladás a közösségérzés mentén történik. Az individuálpszichológia úgy gondolja, hogy a közösségérzés hiánya a fölényre törekvés energiáját érvényesülési-, illetve hatalmi törekvésben juttatja érvényre.

Közösségérzés

A közösségérzés az egyik legfontosabb fogalom az individuálpszichológiában, amióta Adler 1907-ben, először megnevezte. Elgondolása szerint a közösségérzés a leglényegesebb emberi tulajdonság. Ez nem veleszületett, csak a kifejlesztés képessége születik az emberrel. A közösségérzés nem statikus, ezt életünkön át erősíthetjük, vagy gyengíthetjük. Ha nincs szerencsénk, vagy valamilyen módon kudarcot vallottunk, csődöt mondtunk, lecsökkentjük ezt. Minden kudarcunk a közösségérzés hiányának a jele.

Dreikurs (1967) szerint "az emberi közösség nagy jelentőséggel bír a jellemfejlődés szempontjából. Az ember társadalmi lény, minden problémája a környezetéhez való viszonyától függ. A jellemfejlődését nem a környezet közvetlen hatása befolyásolja, hanem az ember környezettel kapcsolatos állásfoglalása. A környezet körülményeihez való alkalmazkodás ösztöne az ember szociális természetének kifejeződése. Minden ember keresi helyét a közösségben. Csak akkor vagyunk képesek toleránsaknak lenni és minden további nélkül elfogadni azt, amit az élet elénk állít, ha magunkat a közösséghez tartozónak éljük meg. A közösségérzés minőségét az élet kellemetlenségei állandóan próbára teszik. Csak, ha egyenértékűnek érezzük magunkat, akkor lehetünk biztosak a pozícióinkban a közösségben, és akkor fejleszthetjük ki magunkban az összetartozás iránti érzést." (Brezsnyánszky - Győryné - Sztatmáriné, 1993, 10.)

E gondolkör kapcsán az életből adódó viselkedésformák, két egymással ellentétben álló csoportjáról beszélhetünk, mely csoportokon belül négy egymást kiegészítő tulajdonságot

vehetünk számba. Dreikurs (1972) ezeket alapmagatartásként, egymáshoz viszonyítva, ellentétpáronként szemléli:

közösségérzés — ellenségeskedés

embertársainkba vetett bizalom — bizalmatlanság és gyanú

egyenértékűség érzése — kisebbségi érzés

bátorság — félelem

Ily módon látható, hogy a közösségen belüli konstruktív tulajdonságok képezhetik az együttműködés alapját, míg az ellentétes magatartások a konfliktusok, súrlódások okai lehetnek. Ezek az alapvető magatartások olyan jellemvonásokhoz vezethetnek, amelyek elnyomhatják azt a természetes emberi hajlamot, hogy a közösségi életben részt vehessenek, vagy erőt adjanak az emberi együttműködéshez.

Dinkmeyer és Dreikurs (1967) a közösségérzés szubjektív megnyilvánulásának, a más emberekhez való kötődés tudatát tarja, ami a személyes különbségek ellenére, az embertársak sorsában való részvételt is jelenti. Mértékét az együttműködési képesség adja, de ez a mérték gyakran meghatározható ez ember egész életére szóló elégedettségében és sikerességében. "Egy ember közösségérzésének általános mértéke jelenti a közösségi munkára és készségekre való képességét, amely által elfogadja az emberi társadalom szabályait akkor is, ha ez olykor személyes áldozatokat követel meg."(Dinkmeyer - Dreikurs, 1967, 37.)

Az odatarozás érzése tehát feltételezi a másokba vetett bizalmat, akiket mi embertársaknak látunk, embereknek. A kisebbségi érzések akadályozzák a legfontosabb közösségérzés kifejlődését és így veszélyesek a pszichikum egészségre való törekvésére. Ily módon értelmezhetővé válik, hogy a gyerekkorban a felnőttek ellen irányuló érzések, később a társadalomra tevődhetnek át.

A közösségérzés egy gyermek fejlődésében igen fontos szerepet játszik, mivel csak a közösségérzés által találja meg a kapcsolatot másokkal. A csecsemő már a születése pillanatától kezdve képes arra, hogy anyja válaszát kiváltsa, hogy arra készítse, hogy kielégítse gyengédség-iránti szükségletét. Az anya-gyerek dialógusban alakul ki az emberek élet-, ill. közösség-képessége. Az ember természetes közösségérzését az anya váltja ki. Adler "minden lélekbúvárral" egyetértésben úgy tekintette, hogy az emberi sors a korai gyermekkor

fejlődésébe van beágyazódva, de ezen belül különösen kiemelte az anya szerepét a szocializáció fejlődésében és ébrentartásában. Mégpedig azért, mert "ebben a kapcsolatban gyökerezik a gyermeknek az a meggyőződése, hogy feltétlenül megbízhat valakiben." (Adler, 1925, 77.)

Spiel írja "A nevelés vezérlőpultjánál" című könyvében, hogy "az a tény, hogy a felnövekvő gyermek orientációja az őt körülvevő személyek és azok teljesítményei mentén történik, adja az individuálpszichológia egyik alapfogalmát, a közösséget. Ezen a ponton válik az individuálpszichológia értékpszichológiává. A közösség a tökéletesség elérésének irányadó és egyben vonzó célja is. Az adott mínusz-szituáció - amit kisebbértékűség érzésként élünk meg, és a vágyott plusz-szituáció, amit közösségérezésként élünk meg- az ezek közötti feszültségből adódik az önkorlátozás törekvése." (Spiel, 1979, 37.)

Kisebbértékűség-ézés és kompenzáció

A kisebbértékűség-ézésről szóló koncepció azt mutatja, hogy az individuálpszichológia ezt az érzést eredendőnek, a fejlődést meghatározó hajtóerőnek tekinti.

"Ez az a hatóerő, az a pont, melyből a gyermek minden törekvése kiindul és kifejlődik, hogy olyan célt tűzzön ki magának, melytől jövőbeli életének minden nyugalma és biztosítását várja, hogy olyan útra lépjen, amely ennek a célnak elérésére alkalmasnak látszik." (Adler, 1927, 71.)

Witte szerint a kisebbértékűségi ézés egy, a bizonytalanság viharai következtében fennmaradó olyan konstrukció, amelyet egzisztenciálisnak és fejlődéstörténetileg korainak tartanak. (Witte, 1988)

A kisebbértékűség-ézésen részben egy megvalósult érzelem konkrét működését kell érteni, részben pedig egy generalizált magatartást, egy stílus értelmében. Az életstílusból leolvasható, hogy az ember egyrészt az életét, másrészt a saját lehetőségeit és képességeit milyen módon értékeli, túlbecsüli, vagy alábecsüli, hogy teljes értékűnek, vagy egyenértékűnek, ill. alacsonyabb rendűnek, elégtelennek tartja-e magát. A kisebbértékűség-ézés, tehát sürgeti a megmentést, ill. az önérték-ézés biztosítását. Adler ezt kompenzációnak, vagy kompenzációs törekvésnek nevezte, s így vezette be a korábban a természettudományokban használatos fogalmat a pszichológiába.

A kompenzáció módja az életstílusban válik eredendővé, a testalkattól, testi hajlamoktól, örökölt sajátosságoktól; a személyiség és környezete közötti interakciók révén kialakított konzisztens viselkedésmódtól, valamint az „elbátortalanodás mértékétől függően.

Az egészséges, kiegyensúlyozott ember képessé válik arra, hogy közösségérzése mentén tűzze ki céljait, kompenzálja kisebbértékűség-érzését.

Életstílus

Az első 4-6 évben fejleszti ki a gyermek az élethez való viszonyulását, biológiai öröklöttségének és környezete befolyásának határain belül. Az individuálpszichológiai elmélet szerint ebben az időben egy pszichológiai életstílust fejleszt ki. Ez az életstílus saját kreatív alkotása.

Dinkmeyer és Dreikurs az életstílus létrejöttét azoknak a szükségszerű tényeknek tekintik, amelyek következtében a gyermek egy társadalomba születik, melynek szabályait meg kell tanulnia, mivel az élet követelményeivel találja magát szemben. Családjának tagjai jelentik számára az első közösséget, beilleszkedik és kialakítja véleményét a környezettel való eredményes kapcsolatairól. Ez azt jelenti, hogy olyan magatartást alakít ki, amely formálja az életstílusát. Ennek az életstílusnak a megismerése szükséges ahhoz, ha valaki meg akar érteni egy individuumot. (Dinkmeyer - Dreikurs, 1970)

Már a kisgyermeknek is vannak a számára adott határokon belül választási lehetőségei. A gyermek kifejleszti gondolatait önmagáról és társadalmi téren viselt magatartásáról, amelyek messzemenően szubjektívek. Ez tehát nem attól függ, hogy pl. a gyermek szervi károsodással született vagy a szülei elhagyták, hanem attól, hogyan értékeli a gyermek ezeket a körülményeket, és milyen magatartást tanúsít. Magától értetődően a belső és külső környezet gátló szempontjai megnehezítik az egészséges testi-lelki fejlődést, de nem tőlük függ.

Az életstílus az a magatartási séma, amelyet a gyermek a korai gyermekkorban, az élet kérdéseinek megválaszolására épít ki. Tengelye a vezérvonal, amely az egyénileg megélt, átértékelte kisebbértékűségtől a kiegyenlítő értékérzéshez vezet. Magatartásunk minden apró részletét áthatja az egyéni vezérvonal, amelynek a mínuszról a plusz felé kell vezetnie. Minden adott egyénnél a vezérvonal a személyiségideál felé vezet és egységes sémát alkot. Ebből következik, hogy a magatartás legkisebb részletéből is az egész életstílusra következtethetünk. (Arató - Kiss, 1991)

A korai életkorban kifejlesztett globális célok jelölhetnek egy együttműködő jellemet és az emberi társadalmon belül egészséges, teljes fejlődéshez vezethetnek vagy a személyes fölényre, ellenőrzésre, és a többiek fölényre való törekvés önközpontú jellemét bírják.

Ezt egy töretlen folyamatként lehet felfogni. Megfigyelhető, hogy minden cselekedetnek célja van, noha a gyerek ennek nincs még a tudatában. Ezeknek a céloknak az ismeretében érthető meg a gyermek cselekedete, melyek általános életstílusának az eredményei. Ahogyan Hall és Lindzey, tanulmányukban tömören és találóan összefoglalják: "Az életstílus az az elsődleges rendszer, ami által az egyén személyisége funkcionál. Ez a tézis Adler személyiségelméletének sajátossága. Ez az az elv, amely az egyén egyediségének kifejtését tartalmazza. Az egyén cselekedetei életstílusából erednek, pszichikus funkciói életstílusának megfelelően működnek. Az ember attitűdjei, érzései, érzékelései korán megszilárdulnak, mechanizálódnak és ezután az életstílus már gyakorlatilag képtelen arra, hogy megváltozzon. (in. Kulcsár - Szakács, 1985)

Az individuálpszichológia koncepciója alapján a nevelés az együttműködésre való nevelést jelenti. Adler úgy gondolta, hogy minden lelki zavart a többi embertől való elszigeteltség és a félelemmel teli egocentrizmus okoz. A nevelésnek arra kell irányulnia, hogy a gyermeket fogantatása pillanatától kezdve, mint törekvőt, küzdőt és együttműködőt, bevezesse a közösségi életbe és együttműködésre ösztökélje. Az individuálpszichológiai nevelés célja az, hogy előmozdítsa a közösségérzés kifejlődését, az elszigeteltség veszélyét megszüntesse. Az emberi közösségből adódnak az élet szabályai, így a nevelése is. A közösséghez való hozzátartozásra-, az együttműködésre való nevelés semmiképp sem jelentheti azt, hogy a felnövekvő embert hibátlanul egy már meglévő közösségi formába „illesztünk be”, és tesszük a közösség tagjává. Az individuálpszichológia elvei ellentmondanak annak, hogy a társadalom tradicionális értékeit és normáit kérdés/vizsgálódás nélkül elfogadjuk és átvegyük. A cél az, hogy a gyerekekre nevelő hatással legyünk a jövő ideális közösségének alakításáért, ami minden emberi igyekezet távoli célja, és ami a fejlődést inspirálja. Ebben az értelemben kell értelmeznünk Adler kijelentését, miszerint: „az a feladatunk, hogy mind magunkat, mind gyermekeinket a társadalmi haladás eszközeihez zárkóztassuk fel.” (Rattner 1967, 67.)

IRODALOM

- Adler, A. (1925): Neurose und Verbrechen. In: Psychotherapie und Erziehung Ausgewählte Aufsätze B I., 1919-1929 hrsg. v. Ansbacher, H.L. und Antach, R.F., Frankfurt, Fischer TB. Nr. 6746.
- Adler, A. (1927): Emberismeret. Budapest, Göncölkiadó 1994
- Adler, A. (1931): Életünk jelentése. Budapest, Kossuth. 1994
- Ansbacher, H. L., Ansbacher.R.R. (1972): Alfred Adler individuálpszichológiája. München, Reinhardt
- Arató Ottó, Kiss György (1991): Az individuálpszichológia és hatása Magyarországon, Budapest, Tankönyvkiadó
- Breznysnyánszky László (1998): A bátorító nevelés alapjai. Altern füzetek 10. Konceptiók. Budapest, Iskolafejlesztési Alapítvány
- Dinkmeyer, D., Dreikurs, R. (1970): Ermutigung als Lernhilfe, Stuttgart, Ernst Klett Verlag.
- Dreikurs,R. (1967): Az individuálpszichológia alapfogalmai, Stuttgart, Ernst Klett Verlage 1989
- Dreikurs,R., (1967): Közösségérzés In: Életstílus-elemzés. (szerk.): Breznysnyánszky László, Győriné B. Sára, Szatmáriné B. Mária, 1993, Debrecen, KLTE.
- Győryné Beregszászi Sára (1993): Az individuálpszichológia alapfogalmai, In: Életstílus – elemzés. (szerk.): Szerk.:Breznysnyánszky László, Győriné B. Sára, Szatmáriné B. Mária, Debrecen, KLTE.
- Hamvai Csaba, Pikó Bettina (2008): Pozitív pszichológiai szempontok az iskola világában: a pozitív pedagógia kihívásai. *Magyar Pedagógia* **108. évf. 1.** 71-92.
- Louis, V. (1975): Einführung in die Individualpsychologie, Stuttgart, Paul Haupt Verlage.
- Oláh Attila (2004): Mi a pozitívuma a pozitív pszichológiának? *Iskolakultúra*, **11.** 39-47.
- Szakács István, Kulcsár Zsuzsanna (szerk.): Személyiséglélektani szöveggyűjtemény I., Budapest, Tankönyvkiadó
- Szilágyi Vilmos (1979): Mélylélektan és nevelés. Budapest, Tankönyvkiadó

Witte, K. H. (1988): Das schielende Adlerauge - oder wie Alfred Adler die Schätze seiner ursprünglichen Theorie übersah, *Z. f. Individualpsychologie* **13**.16-25.

Wörterbuch der Individualpsychologie. (1985) hrsg. von Reinhardt Brunner, München, Basel
410.

Rattner, J. (1967): Individualpsychologie: Eine Einführung in die tiefenpsychologische Lehre von Alfred Adler. Basel, Reinhardt